

(REW, 3437), it. *forbicina*, lomb. i emil. *forbezeta* (REW, 3435); o-bé més aviat un *MORDICELLAS (derivat de MORDERE, cf. el ross. *amorda(t)xes* 'molls al foc', *AlcM*). Semànticament està del tot allunyat del cast. antiq. i dial. *borcellar*, port. *esborcelar*, per als quals, veg. DCEC I, 474a34ss.

¹ Ribag. *forcella* 'aspre forcat' (*AlcM*); basc *urkila*, *urkullu* «sostén de ramos», basc dial. *urkil*, gascó *hourcère* 'filosa forcada' (DCEC II, 946a35-41).

Arbocer, *arbocera*, V. *arboç*

ARBONÈS, 'vent del NNE', també *albornès* i *narbonès*, dit així perquè prové del costat de Narbona. □ 1.ª doc.: *alborneç*, 1891, Dicc. Val. de M.Ga. dea.

Definit inexactament per aquest com a 'vent Nord-oest'. Segons els «Noms dels vents» publicat per Griera el 1914 (*BDC* II, 77, 86), a base de dades dels corresponents de la S.F. de l'IEC, *arboneç* s'usa a Vic, Lluçanès i la Garriga, i *narboneç* a Prats per a «vent del Nord-est, del costat de Narbona», i el *Suppl.* de l'ALF (article *vents*) també registra *arboneç* per a diversos punts, tots del Rosselló o molt veïns (p. 758, 757, 863). Jo havia anotat a Sant Pol de Mar (1925) el refrany de mariners «*aragonès* al vespre — llebeig al dematí» amb traducció (potser només aproximada) 'llevant al vespre ---', i aquesta forma alterada per etimologia popular, *aragonès*, la localitza també l'article del *BDC* a Centelles. Al Perelló de l'Albufera m'explicaven que l'*albornès* és «un vent de llevant, però a l'estiu és al Nord» (1962); *albornès* en lloc de *arboneç* s'explica com *alborcer* per *arbocer* (veg. *ARBOÇ*), però en altres poblacions valencianes es conserven altres formes, sigui l'originària (*arboneç*, *arboneçada* a Cullera, *AlcM*) sigui *albhoneig* 'tramuntana' (a Elx, *BDC* XVII, 53) degut a la influència de *llebeig* (cf. el refrany supra); i *AlcM* registra encara un val. *albornet* «vent en popa». No convé fonèticament l'etimologia àr. *barrāni*, en què pensava Steiger, *Contrib.*, p. 311n. El pas de *narboneç* a *larboneç*, per dissimilació, i després separació del fals article. *Narbona* i *Narboneç* han passat també a *Arbona*, *Arboneç* com a cognoms.

ARBRE, del llatí *ARBOR*, -ORIS, id. □ 1.ª doc.: S. XIII.

Ja sovint en Jaume I, R. Llull, *Consolat*, *VidesR.*: «dats-me fusta, que molta n'ha aquí de ledó e d'uns arbres e d'altres», *Cròn.* (ed. Ag., 205), «creatura que a ésser e viure, axí con són erbes e arbres», *VidesR.*, f° 18v2, etc. Quant a significats secundaris em limito al de 'pal de nau', que també apareix ja des dels orígens: «nau o leny qui sia noliejat a quintarades, si li fall exàrcia, axí com arbres o àncores o timons, lo senyor ne deu comprar», *Consolat de Mar*, cap. 145, p. 160, «e trencà la cima de l'arbre de la nau del Sagristà», «totes les naus --- estigueren a arbre sech», Jaume I (*Cròn.*, 477, 94); Careta, *DBarbr.*, s. v. *pal*, hi afegeix una cita del *Tirant*; i OPou detalla: «lo

arbre: malus, la part més baixa del *arbre*: pterna; lo mig del *arbre*: trachelus; lo més alt del *arbre*: carchesium» (*TbPu.*, 73).

Presenta actualment moltes variants fonètiques. *Abre* és la més estesa, i la trobem de vegades ja en el S. XIV, p. ex. en la *Questa* traduïda pel mallorquí Reixac: «¿no sabets vós que aqàst és l'arbre que nostre mare primera plantà?», «lavòs dix Eva --- est és l'arbre de la mort» (165.36, 159.21, val a dir que *arbre* també s'hi troba i més sovint, p. ex. 159.18, 19, 165.33 i passim). Avui és *abre* l'única forma viva a Barcelona i a quasi tot el català central, igual a les Balears, molt predominant també en cat. occidental i valencià i coneguda fins i tot en algun punt del rossellonès.

Arbrà, per més general que hagi restat sempre en literatura, a penes se sent popularment enlloc: forma excepció una zona del Centre-Nord del Principat, especialment Osona; sento *árbrà* a gent enterament rústica de Balenyà, Taradell, Santa Eugènia, Sant Julià de Vilatorrada, Roda de Ter (1935), cap al Nord arriba a Santa Pau (1934) i fins a algun poble de l'extrem oriental del Pallars (a Freixa de Sort, 1958: no sé si hi ha continuïtat fins ací). Però *ábre* si fa no fa pertot, fins en el Nord-oest: general a Cardós i Vall Ferrera (1932-34), i fins a l'alta Ribagorça (Cercuran, Espés, 1957, Benasc, 1965). A l'extrem Nord del català central apareixen altres formes: *álbrà* és de la part més alta de l'Empordà: Garriguella, Rabós, Espolla (1958), Agullana, Biure (1931), Boadella (1939), i almenys en altre temps devia baixar més al Sud, car es llegeix en un doc. de 1811 de Sant Jordi Desvalls (*BABL* VI, 484). Ara bé, més a Ponent, en aquesta combinació, la *l* s'ha de vocalitzar, i de fet és *áubrà* el que se sent a Llorona de Bassesgoda (1932), Molló (1935), Setcases (1936) i fins a Sant Privat de Bas (1933), forma ja tradicional a l'Alta Catalunya: en antics goigs de la M. de D. de Queralt damunt de Berga: «a la soca d'un *aubre* / molt hermós i florit, / han trobat a Maria, / Mare de Jesucrist» (Milà, *Romillo.*, 74.1); tanmateix per la mateixa zona i més al Nord apareix la forma reduïda *áurà* a Olot (*BDLC* III, 1906, 94; XII, 232; i així l'hi sento jo també 1933). a Camprodon, Vilallonga de Ter (1935), St. Aniol d'Aguja (1932) i Prats de Molló (1930, 1960). A la Ribagorça central: *árbels* a Llagarres (1957) i vacil·lant entre *álbe* i *álbres* a Lluçàs (1956), i a Alcarràs *álbre* (1964).

Tanmateix la forma comuna *ábre* és també la general a tota la zona plana i centrada del català occidental (Balaguer, Lleida, Anglesola, Tàrraga: *BDLC* IV, 275). Entrant ara per terres valencianes *ábre* predomina a tot el Nord (Vilar de Canes, Vilafamés, Castelló, Vistabella, i en general al N. de la línia Benicàssim-Llucena) i més encara per tota la zona central fins força més enllà del Xúquer; tanmateix se sent *álbre* ací i allà en pobles del Nord: masades de Morella i d'Ares (1935), Portell, Castellfort, Benassal (1961); *ábre* és ben general a tot el Centre valencià (Puçol, 1962 i pertot). Però *álbre* reprèn des de les